

ויצא - קניית אמונה חושית

מה בין בני לבן חמי

נאמר בתורה (בראשית כט, לב), "ותהר לאה בן ותקרא שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי". ופירש רש"י וז"ל, רבותינו פירשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי, שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור, עכ"ל.

והנה יש לעמוד על כמה נקודות בדברי רש"י אלו. הנה בפשטות כוונת לאה היתה, להראות ולהדגיש את ההבדל בין עשיו לראובן. הרי עשיו מכר את הבכורה ליעקב מדעתו ומרצונו, ואעפ"כ מכרו בעין רעה, וערער על המכירה אחר כך, ושנא את יעקב בלבו עליה, עד ששנאה זו הביאתו לידי כך שרצה להרוג את יעקב. ואילו ראובן, אע"פ שלא מכר את הבכורה כלל, אלא יעקב נטל את הבכורה ממנו בעל כרחו ונתן אותה ליוסף, מ"מ לא היתה בלבו שום קנאה ותרעומת על יוסף, והאחוה ביניהם היתה בשלימות, שלא די שלא רצה להרגו או להזיקו בשום פנים, אלא אדרבה, כשיוסף היה נמצא בסכנה, ראובן היה זה שביקש להצילו ולהוציאו מן הבור. הרי לנו חילוק גדול בין עשיו לראובן.

אמנם צ"ב, שכפי הנראה לאה השתמשה בלשון "ראו" כדי לעורר שיש כאן מקום להתבוננות, שבאה לומר שצריכים להבין את החילוק שבין עשיו לראובן. אמנם לכאורה אינו מובן, האם צריך התבוננות להכיר שאין שום דמיון בין עשיו הרשע לראובן הבכור של שבטי י-ה, והלא החילוק ביניהם בולט וניכר לכל גם בלי ענין הבכורה.

וכי שבחו של ראובן שאינו רוצה

ועוד צריכים להבין, וכי זוהי גדלותו של ראובן, שאינו כעשיו הרשע. האם זהו שבחו של ראובן, שלא עשה מעשה רשעות להרוג את יוסף אחיו, ולא התנהג ברשעות כעשיו. ואמנם לאה הוסיפה לשבח את ראובן, שלא היה בלבו כלום על יוסף ואדרבה ביקש להצילו, ודבר זה באמת נחשב לשבח גדול. אבל מ"מ אינו

מובן למה הזכירה כלל בתוך דבריה שלא הרג ראובן את יוסף, וכי בזה נקבע החילוק שבין ראובן לעשו?

וגם יש לעיין בלשון שהשתמשו בו חז"ל "בן חמי". למה קראה לאה את עשיו בכינוי זה של "בן חמי", ולא הזכירה אותו בשמו.

כוונת לאה לגדר ומהות ההבדל

והנראה לומר בכל זה, בהקדם מה שכתב הגר"י לעוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל ח"ד, עמ' יא) שכוונת לאה היתה להסביר את גדר ומהות ההבדל שבין ראובן לעשו, ולא רק להודיע ולהראות את ההבדל כמות שהוא. והיינו, שאין החילוק ביניהם חילוק של מדריגות, שראובן היה במדריגה יותר גבוהה מעשו, אלא ההבדל שביניהם היה הבדל מהותי. וביאור ההבדל הוא על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קיב, ב) אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, אם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ע"כ. והנה פשוט שהחילוק בין מלאך לבן אדם, או בין בן אדם לחמור, אינו רק הפרש של מדריגה, אלא הם סוגים אחרים לגמרי, שמלאך הוא סוג אחר לגמרי מבן אדם, ובן אדם הוא מציאות אחרת לגמרי מציאותו של חמור.

החילוק בין ראובן ועשיו הוא כחילוק מלאך מאדם

וזו היתה כוונתה של לאה, להשמיענו שיסוד החילוק ביניהם הוא שעשיו הוא בכחינת בן אדם, וראובן אינו בגדר בן אדם אלא בגדר מלאך. ולכן עשו, שהוא בגדר בן אנוש, כשהרגיש שיעקב נטל משהו ממנו, דבר זה גרם לו לשנוא את יעקב, וגם נטר את השנאה בלבו עד שהביאו לידי רציחה. והטעם שהרגיש כן, כי זה הוא מציאותו של בן אדם, שכאשר ניטל ממנו דבר יקר, ולו יהא מדעתו, מ"מ מיד הוא מתחרט על זה וכועס על הנוטל. לעומת זאת מדריגתו של ראובן, לא היתה רק מדריגה יותר גבוהה, אלא היתה מסוג אחר לגמרי – בגדר מלאך שהוא למעלה ממעלת אנוש. שהרי מי שניטל ממנו בעל כרחו דבר חשוב כמו הבכורה, ואינו מרגיש שום שנאה ואין בלבו שום טינא על המקבל, עד שיכול להשתדל בהצלחתו אפילו יותר משאר אחיו, אין זה כלל ממין הבריאה הנקרא בן אדם, אלא הוא במדריגת מלאך.

וזהו מה שאמרה לאה "ראו" - התבוננו והבינו חילוק זה, שאינו רק חילוק של מדריגות, שמדותיו של ראובן היו יותר טובות ומעולות מאלו של עשו, אלא יש ביניהם הבדל מהותי - שבני ראובן הוא מלאך, ועשיו הוא בן אדם.

'הוי' מתלמידיו של אהרן - לשון הויה ובריאה

ומצינו מקור ליסוד זה בדברי הספר חרדים (ידיעת השי"ת פרק ח), שכתב וז"ל, תנן פרק קמא דאבות (משנה יב) הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכו'. יש לשאול מאי לשון 'הוי', לימא 'למוד מאהרן' וכו'. ויש לפרש לשון 'הוי', ללמד לבני אדם הטועים ואומרים איני יכול למחול לפלוני שחרף לי, וטבעי קשה לא אוכל להפכו, ולעולם לא יהיה לי אהבה עמו וכו'. ובא הלל להשמיענו שאין זה אמת, אלא הרשות נתונה להפך לבס מרעה לטובה ולהעשות הויה ובריה חדשה וכו', עכ"ל. ונראה להרחיב בדבריו, שבאמת מצד טבע האדם, כמעט אי אפשר שיהיה כל אחד בשלום עם חבריו. שהרי בכל יום ויום בני אדם נפגשים זה עם זה ויש להם משא ומתן ביניהם, ומצוי מאד שאחד פוגע בחבירו, או מזיק לו, או מפסיד אותו, וכיוצא בזה. ומאחר שהאדם נפגע, כבר מתעוררת בלבו הקפדה על חבירו, וקשה לו מאד למחול מחילה אמיתית, לעקור הרגשות אלו מתוך לבו כאילו לא היו כלל. ומחדש לנו התנא, שהעצה היחידית להשגת השלום היא - "הוי", מלשון הויה, שצריך להעשות הויה חדשה, לברוא את עצמו מחדש. והיינו כנ"ל, שלא די לעלות ממדריגה למדריגה, אלא צריך להפוך את עצמו לסוג אחר לגמרי, ולזה זכה ראובן.

המחשבה וההשקפה קובעות את מציאות האדם

והנה אנו תמהים ומשתאים, היאך השיג ראובן מדריגה זו, מהיכן קיבל הכוחות לעלות למעלה מטבע האדם ולהיות מסוג אחר לגמרי? וראיתי בספר רוח אליהו (מהגאון רבי אליהו שוויי זצ"ל) שביאר את הענין בטוב טעם ודעת. שם כתב, שמה שקובע את מציאותו של אדם, אם הוא מסוג בן אדם, או זוכה להשיג מעלת המלאך, הכל תלוי במהלך המחשבה שלו. מי שהשקפתו היא השקפה טבעית, שיש לו את מהלך המחשבה של בני אדם, הרי כאשר פוגע בו אדם אחר לרעה, הוא סובר שהאדם הזה הוא הסיבה והגורם לרעה שבאה עליו. ולכן מתעורר בלבו כעס עליו, ושונא אותו, ואף בא לידי נקמה. אבל כל זה בא לו מכח השקפתו הנ"ל, שביסודה היא שקר, שהרי מי שמאמין ומכיר את האמת

יודע שהכל תלוי בהקב"ה, והכל בא ממנו ובהשגחתו, ואדם אינו יכול לנגוע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לה, ב). ואם אחד הצליח לפגוע בו או לקחת ממנו משהו, אין האדם סבת הרע ההוא, אלא מה' יצא הדבר, ובלעדי רצונו ית' לא היה אפשר שיארע לו שום דבר. ומאחר שברור לו שהכל ממנו ית', והרי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, על כרחך שהדבר הוא לטובתו, וא"כ אין שום מקום להרגשות אלו, לא של כעס ולא של שנאה.

אמונה חושית מביאה לדרגת מלאך

נמצא לפי דבריו, שהדרך המעלה את האדם ממציות של בן אדם, להיות הויה ובריאה חדשה של מלאך שהוא למעלה מן הטבע, הוא ע"י אמונה חושית ובטחון בהשי"ת. לעומת זאת מי שחסר לו באמונה חושית, שאינו מכיר את האמת הזאת בבהירות ובברירות, הרי הוא נשאר בבחינת בן אדם. וכיון שנשאר במדריגת בן אנוש, הרי הוא מתנהג הנהגת בני אדם, וכשחבירו פוגע בו הוא מצטער וכועס ונוקם, עד כדי ששנאתו יכולה להביאו אפילו לידי רציחה ממש.

אמונת ראובן מסורה לו מיעקב

ושוב עלינו להתבונן, מהיכן למד ראובן יסודות אלו של אמונה ובטחון. ונראה, שחינוך זה קיבל ראובן בבית אביו, ביתו של יעקב אבינו. הנה יעקב אבינו התאמץ שבע שנים בעבודה קשה ומייגעת, כדי לישא את רחל. וכל כך למה, מפני שידע שרחל תהיה עקרת הבית שלו, וצפה ברוח הקודש שממנה צריכים לצאת י"ב שבטים (עיין ב"ר פרשה עא סימן ב), ולמען מטרה נעלה זו של העמדת כלל ישראל, לא חשך כל עמל ועבד שנים ארוכות במסירות ונאמנות. ולאחר כל זאת, בהגיע היום המיועד, בא לבן ורימה אותו – "ויהי בערב ויקח את לאה בתו וגו'" (בראשית כט, כג). והנה טבע בני אדם, כאשר אדם מרמה את חבירו באופן כזה, הרי הוא עלול לצאת מדעתו מרוב צער וכעסו, בראותו שכל עבודתו היתה לריק מפני רמאותו של חבירו. אבל יעקב אבינו הנהגה אחרת היתה לו. הוא אינו מתרגש כלל, רק שואל את לבן בנחת ובשלווה בלא כעס ורוגז (שם פסוק כה) "ויאמר [בלשון רכה, ולא 'וידבר' בלשון קשה] אל לבן, מה זאת עשית לי וגו' ולמה רמתני". ואף לאחר שלבן משיב לו תשובה שאינה תשובה, "לא יעשה כן במקומנו לתת את הצעירה לפני הבכירה" (שם פסוק כו), שמשום

איזה מנהג המקום החליף משכורתו של מלאכת שבע שנים, מ"מ יעקב מקבל תשובתו ומסכים לדבריו, ומקבל על עצמו לעבוד עוד שבע שנים אחרות בעד רחל. ולא עוד, אלא שטבע האדם הוא שאם חבירו מרמה אותו, אף אם אינו כועס עליו ומוחל לו, מ"מ שוב אינו מתנהג עמו באותו דרגה של אימון. אבל יעקב אבינו הרי מעידים עליו חז"ל (ב"ר פרשה ע סימן כ) "מה הראשונות שלימות אף האחרונות שלימות, מה הראשונות באמונה אף האחרונות באמונה". כל זה הוא הנהגה של למעלה מן הטבע, מדריגה שמי שהוא בסוג 'בן אדם' אינו שייך לה, אלא שיעקב אבינו מכח אמונתו הברורה ובטחונו החזק, ידע בבהירות שלבן לא עשה לו כלום, והכל היתה מאת ה', ומעשי לבן לא הסיעו והיזו אותו כלל מאמונתו ונאמנותו. הרי שהגיע למדריגת מלאך, למעלה מסוג האנושי.

לא די בקבלת אבות

אמנם נראה, שאע"פ שראובן היה לו חינוך מבית אבא, שממנו למד כל היסודות הנ"ל המביאים אותו להתעלות ממדריגת בן אדם, מ"מ לא די בזה לבד. שהרי אף עשיו היה אחיו של יעקב, וגדל עמו ביחד בביתו של יצחק אבינו. וזהו מה שאמרה לאה, "ראו מה בין בני לבן חמי", דהיינו, תנו ליבכם להכיר את החילוק שבין בני ראובן, לבין עשיו. הרי עשיו הוא "בן חמי", בנו של יצחק אבינו. גם עשיו היה בנו של אדם גדול, וראה בעיניו את יצחק ורבקה שהיו גדולי עולם, והיתה לפניו דוגמא חיה של בני אדם במדריגת מלאכים, ואעפ"כ הוא נשאר במדריגת אדם, וכל הנהגתו היתה הנהגה טבעית, שלא חי עם אמונה חושית שכל מה שאירע לו הוא רק מהשי"ת. אבל בני ראובן אינו כן, אלא נתעלה למעלה מן הטבע והשיג מדריגת מלאך, כעין מדרגת אביו, שהאמונה בהשגחת ה' היתה אצלו בחוש.

מדוע לא הועיל לעשיו החינוך של בית אבא

ובאמת הדבר הזה הוא תמיהה גדולה, הרי יעקב ועשיו שניהם נתחנכו באותו חינוך, בביתם של יצחק ורבקה, ובודאי שהוריהם לימדו אותם כל יסודות ההשקפה האמיתית, וגם זכו לראות בעיניהם איך הצדיקים חיים באמונתם השלימה בהשגחת השי"ת. ולא עוד, אלא שבאמת שניהם נתגדלו ונעשה גדולי עולם בעצמם, כמו שהעיד הכתוב (בראשית כה, כז) "ויגדלו הנערים וגו'", ואמרו חז"ל (ילקוט יהושע פרק יד רמז כג) וז"ל, "האדם הגדול בענקים" (יהושע יד, טו),

'אדם', זה אדם הראשון. 'הגדול', אלו אברהם יצחק ויעקב שנקראו גדולים, באברהם הוא אומר (בראשית כד, לה) "וזה ברך את אדוני מאד ויגדל", ביצחק כתיב (שם כו, יג) "ויגדל האיש וילך הלוך ויגדל עד כי גדל מאד". ביעקב כתיב (שם כה, כז) "ויגדלו הנערים". ועשיו היה בכלל, אלא שקלקל במעשיו ובזה את הבכורה ונעשה קטן, שנאמר (ירמיה מט, טו) "הנה קטון נתתיך בגוים", עכ"ל. הרי דברי חז"ל ברור מללו, שמה שנאמר "ויגדלו הנערים" הכוונה לגדולה אמיתית, וגם עשיו היה בכלל, אלא שקלקל במעשיו.

וא"כ באמת צ"ע, מה הוא החילוק ביניהם, ולמה נשאר עשיו רק "בן חמי", שלא הועיל חינוכו של יצחק להשפיע עליו אלא כל זמן שהיה בביתו, אבל מיד ביציאתו מבית יצחק יצא לתרבות רעה והפסיד כל מעלתו, שקלקל מעשיו ונעשה קטן? מהי הנקודה הפנימית שעשיו נכשל בה, שהביאה להבדל הגדול בינו ובין יעקב אבינו, הלא שניהם נתחנכו ביחד, ושניהם נתגדלו ביחד, ולמה ביעקב נתקיים "גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו), ולא בעשו?

והנה לפי דברינו לעיל (אות י), יסוד החילוק שביניהם הוא, דיעקב רכש אמונה חושית, וע"י זה נעשה לבריה חדשה כמלאך החי למעלה מדרך הטבע, משא"כ עשו, שלא היתה לו האמונה בחוש ממש, אע"פ שידע את ההשקפה האמיתית, נשאר בסוג אדם. אבל זה גופא צ"ב, כיון ששניהם נתחנכו ויגדלו בבית מלא אמונה ובטחון, איך אפשר שיעקב קנה מדות אלו בשלימות, ועשיו נשאר חסר מהם?

משמעות המדרש שנחלשה אמונת יעקב

ונראה לבאר, ע"פ מה דאיתא בחז"ל (כ"ד פרשה סח סימן א) על יעקב אבינו, וז"ל, רבי שמואל בר נחמן פתח, "שיר המעלות אשא עיני אל ההרים" (תהלים קכא, א), אשא עיני אל ההורים, למלפני ולמעבדני [למלמדי ולעושי שהם ההורים, 'ההרים' לשון הוראה והריון], מאין יבוא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה (בראשית כד, י), "ויקח העבד עשרה גמלים וגו'", ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו'. חזר ואמר, מה אנא מובד סברי מן בריי [האם אני אאבד תקותי מבוראי?], ח"ו לית אנא מובד סברי מן בריי [ח"ו אין אני מאבד תקותי בבוראי], אלא עזרי מעם ה', עכ"ל המדרש.

ודברי המדרש האלו צ"ב, שמשמע מדבריו שיעקב אבינו הגיע להרגשה של יאוש מחמת מצבו הקשה, אלא ששוב נתחזק ובטח בה'. וקשה, הרי מדברים אודות יעקב אבינו ע"ה, אשר אין לנו שום מושג במעלתו ומדריגתו. האם אפשר שאחרי שזכה לברכת יצחק אביו, ויצא מבאר שבע בשליחותו של יצחק ורבקה, ושהה י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר, ולמד שם בהתמדה נפלאה שלא שכב אף לילה אחד לישון, האם יתכן שאצל אדם כזה תהיה איזו הרגשה של ייאוש וחוסר בטחון? וכי אפשר לומר שיעקב חשב לרגע קט שסיבת הצלחתו של אליעזר היתה הכסף והזהב שהביא עמו, ומי שאין לו כסף וזהב אין לו תקוה? והלא פשוט הוא, שאצל יעקב אבינו היה ברור בתכלית הבהירות שהכל הוא בהשגחת ה', וא"כ איך יתכן שיתייאש אף לרגע?

קנין האמונה בא על ידי התבוננות עצמית

וידוע לבאר, שבדאי לא היה אצל יעקב שום ספק או חלישות במדת בטחונו ח"ו, אלא שהיה זה דרך העבודה להשיג מעלת הבטחון בשלמות. והיינו, שכדי לקנות את מדת הבטחון, אין לסמוך רק על מה שקיבל מאבותיו ומרבותיו, על החינוך שלמד בבית יצחק, אלא האדם צריך לעמוד על כל דבר ודבר מעצמו, לברר לעצמו דרך שאלה ותשובה ולעמוד על כל הצדדים, עד שיכיר בעצמו שאין אפשרות אחרת, מלבד לבטוח בה' בשלימות. וזו היתה כונתו של יעקב אבינו כאן, לברר לעצמו שאין לו שום דבר בעולם שיכול לסמוך עליו בדרך הטבע, רכוש אין לו, הוריו אינם יכולים לעזור לו כעת. וע"י התבוננות זו במצבו, שלפי הנראה בדרך הטבע אין לו תקוה, החדיר בתוך עומק לבו חיזוק בבטחון האמיתי, ועמד עליו מעצמו, ולא היה בטחונו רק על פי מה שקיבל מאבותיו. ועל ידי זה לא נשאר הבטחון אצלו רק מסורה שקיבל, כמו ילד המאמין לכל דבר שאביו מלמדו, אלא נעשה חלק ממהותו, כיון שע"י העבודה העצמית שלו השיג אותו.

קנין האמונה של יצחק אבינו

ובאמת מצינו גם אצל יצחק אבינו מהלך זה של עבודה, שלא לסמוך רק על מה שקיבל, אלא לעבוד להשיג כל מעלה מעצמו. עיין בספר חכמה ומוסר (ח"ב מאמר ריט) שכתב וז"ל, והשתא ניחא, כי אברהם אבינו ע"ה מצא עולם טועים עובדים פסל, והבין כי טועים המה והתחיל לחפש האמת והעמיק הרבה ומצא.

אבל יצחק אבינו ע"ה צדיק בן צדיק, וכבר היתה לו דרך סלולה מאע"ה והיה לו זאת עתיקא, ועכ"ז העמיק בו כמו בחדתא, וכל כך נתייגע באמונה כמו איש שמראים לו להרגיש אשר אחרי שדרך טעות לו מוכרח לחפש דרך האמת, והוא לא היה צריך לזה כי מצא דרך אביו, אבל רצה לייסד אצלו יסודות הדת כמו איש חדש שמוצא מעצמו, כי אז תתקיים יותר, עכ"ל, ע"ש. והיינו כדברינו הנ"ל, שעבודת האדם היא להתחיל את סוגיית האמונה מחדש, כאילו לא קיבל כלום מאביו, כדי שיהיו האמונה והבטחון קנויים לו בקנין עצמי. ובדרך זה אחזו האבות יצחק ויעקב.

החילוק באמונה בין יעקב לעשיו

ונראה לבאר שזה היה החילוק בין יעקב לעשיו, שאע"פ ששניהם זכו לאותו חינוך ומסורה, אבל עשיו היה די לו במה שלמד אצל אביו, ונשאר "בן חמי", ולא עמל ויגע לקנות קנין עצמי ביסודות האמונה. ולכן כשבא לידי נסיון, לא עמדו לו כל ידיעותיו להתגבר על הנסיון, כי במהותו נשאר בן אדם רגיל וטבעי, והסתכל בכל מה שאירע לו במבט של עולם הטבע – במבט של מין האנושי. משא"כ יעקב אבינו, וכן בנו ראובן, לא סמכו על מה שקבלו מאבותם, אלא התחילו הסוגיא מחדש ועמלו להשיג את האמונה בקנין עצמי ואמיתי, שתהיה האמונה אצלם בגדר אמונה חושית. וכל זה עמד להם בשעת הנסיון. ולא רק שעמדו בנסיון, אלא נתגדלו על ידי עוד יותר והתבררה אצלם ביתר שאת האמת הזאת, שכל מה שאירע להם הוא בהשגחה פרטית מאת ה'.

המאמין זוכה להשגחה פרטית

והנה מלבד עצם מעלת האמונה שהשיג יעקב בכל עמלו, גם זכה להשגחה מיוחדת ע"י שקנה מדת הבטחון בשלימות. דאיתא בחז"ל (ב"ר פרשה סח סימן א) וז"ל, ר' פנחס בשם ר' הונא בר פפא פתח, "אז תלך לבטח דרכך כו", אם תשכב לא תפחד" (משלי ג, כג-כד). "אז תלך לבטח" – זה יעקב, דכתיב (בראשית כח, י) "ויצא יעקב". "אם תשכב לא תפחד" – מעשיו ולבן. "ושכבת וערבה שנתך" – "וישכב במקום ההוא" (שם פסוק יא), עכ"ל המדרש. ונראה לבאר, שהמדרש בא ללמדנו שכיון שיעקב שכב ולא פחד למרות כל צרותיו, ומפני בטחונו הגדול בהשי"ת הלך לישון בלי שום פחד ודאגה, ע"י זה זכה להבטחת ה' ש"לא תפחד" – מעשיו ומלבן. ומבואר היסוד הגדול הנ"ל, שמי שקונה לעצמו אמונה חושית,

עד שכל מחשבותיו ודרכיו הולכים על פי ההשקפה האמיתית, וחי בעולם של למעלה מדרך הטבע, בזכות זה גם הקב"ה מתנהג עמו בהנהגה של למעלה מדרך הטבע, וזוכה להשגחה פרטית מיוחדת.

גודל הבטחון של יעקב

ומאותו מעשה שלן יעקב אבינו בהר המוריה, אנו רואים את גודל בטחונו בהקב"ה, שהרי כשלין במקום שהוא זכה לנבואה של ההבטחה מאת ה'. והנה ידוע שאין נביא מתנבא אלא מתוך שמחה (עייין שבת ל, ב), ואם זכה יעקב לנבואה באותה שעה, על כרחך שהיה שרוי בשמחה. ויש להבין, איזה זמן שמחה היה לו? הלא יעקב היה הולך בגפו לבדו בלא אשה ובנים, נרדף מאחיו, וגם לא היה בידו שום דבר, כמו שהעיד על עצמו "כי במקלי עברתי וגו'" (בראשית לב, יא). וגם היה הולך בדרך לבית לבן, איש רשע שביקש לעקור את הכל, ולמקום אנשי רשע, ומה ראה לשמוח בלבו? אכן הן הן הדברים, שכאשר הרגיש בחוש ממש בתוך עצמותו "עזרי מעם ה'", שאינו תלוי ביד אחרים כלל אלא הוא נמצא לגמרי בתוך ידיו של הקב"ה, אין לך שמחה גדולה מזה. האיש אשר הוא חי בעולם של אמונה, בהכרה ברורה שהכל בא אך ורק מאתו ית', אין לו שום צער ודאגה, לא קנאה ולא שנאה, אלא הוא שמח שמחה גדולה בחלקו בכל עת ובכל רגע.

היוצא לנו למעשה

אמנם כדי לזכות לדרגה זו של אמונה, לא די לסמוך על המסורה שקבלנו מאבותינו ורבותינו, שא"כ תשאר בידינו האמונה בשטחיות, ולא תכנס לתוך עצמיותנו. אלא בכל מצב שאנו נמצאים בו עלינו להתבונן איך אנו מסורים לגמרי לתוך ידיו של הקב"ה - עזרי מעם ה', ולהחדיר לתוך לבנו את אמיתת דברי חז"ל, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז, ב), וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס, ב), עד שיסודות אלו יהפכו לחלק מעצמנו ובשרנו, ואז יהיה לנו הכח להתעלות למעלה מעולם הטבע, למעלה ממין האנושי, ואף נזכה ע"י זה להשגחה פרטית מיוחדת, ולכל האושר ושמחת החיים הבאים למי שחי בעולם של אמונה חושית.

